

IXTISOSLASHGAN MAKTAB O'QUVCHILARINING MILLIY MA'NAVIY BILIMLARINI RIVOJLANTIRISH TIZIMI (MUHAMMAD YUSUF IJOD MAKTABI MISOLIDA)

Alchinov Sherbek G'ayrat o'g'li

Andijon davlat pedagogika instituti magistratura talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ixtisoslashgan maktablar ta'lim tizimida o'quvchilarning milliy ma'naviy bilimlarini shakllantirish va rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Xususan, Muhammad Yusuf ijod maktabi misolida milliy qadriyatlar, adabiy meros va ma'naviy-tarbiyaviy jarayonlarning o'quvchilar ongida shakllanish mexanizmlari yoritiladi. Shuningdek, ijodiy muhit, adabiyotga yo'naltirilgan ta'lim va shaxsiy kamolot o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ochib beriladi.

Kalit so'zlar: ixtisoslashgan maktab, milliy ma'naviyat, ijod maktabi, Muhammad Yusuf, adabiy tarbiya, ma'naviy bilim.

СИСТЕМА РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНО-ДУХОВНЫХ ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ШКОЛ (НА ПРИМЕРЕ ШКОЛЫ ТВОРЧЕСТВА ИМЕНИ МУХАММАДА ЮСУФА)

Аннотация (на русском языке): В данной статье анализируются вопросы формирования и развития национально-духовных знаний учащихся специализированных школ. На примере школы творчества имени Мухаммада Юсуфа раскрываются механизмы внедрения национальных ценностей, литературного наследия и духовно-воспитательных процессов в образовательную среду. Особое внимание уделяется роли творческой атмосферы, литературно-ориентированного обучения и их влиянию на духовное становление личности учащихся.

Ключевые слова: специализированная школа, национальная духовность, школа творчества, Мухаммад Юсуф, литературное воспитание, духовное образование.

THE SYSTEM OF DEVELOPING NATIONAL AND SPIRITUAL KNOWLEDGE OF STUDENTS IN SPECIALIZED SCHOOLS (A CASE STUDY OF THE MUHAMMAD YUSUF SCHOOL OF CREATIVITY)

Abstract (in English): This article analyzes the issues of forming and developing national spiritual knowledge among students of specialized schools. Using the example of the Muhammad Yusuf School of Creativity, the study highlights the mechanisms of integrating national values, literary heritage, and spiritual-educational processes into the educational environment. Special attention is given to the role of

a creative atmosphere and literature-oriented education in the spiritual and personal development of students.

Keywords: *specialized school, national spirituality, school of creativity, Muhammad Yusuf, literary education, spiritual development.*

KIRISH

Bugungi kunda dunyo miqyosida kechayotgan globallashuv jarayonlari, axborot oqimining keskin kuchayishi va madaniyatlararo aloqalarning kengayishi yosh avlod tarbiyasiga bo'lgan e'tiborni yanada oshirmoqda. Ayniqsa, milliy o'zlikni anglash, ma'naviy qadriyatlarni asrab-avaylash va ularni zamonaviy tafakkur bilan uyg'unlashtirish masalasi har bir davlat ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu jihatdan qaraganda, ta'lim tizimi nafaqat bilim beruvchi institut, balki jamiyatning ma'naviy asoslarini mustahkamlovchi, yoshlarni barkamol shaxs etib tarbiyalovchi muhim ijtimoiy mexanizm hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida ta'lim va tarbiya masalalariga davlat siyosati darajasida alohida e'tibor qaratilib, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularning ma'naviy-intellektual salohiyatini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Bu jarayonda umumta'lim maktablari bilan bir qatorda ixtisoslashgan maktablar faoliyati ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki ixtisoslashgan maktablar o'quvchilarning qobiliyat va iste'dodlarini chuqur rivojlantirish bilan birga, ularning dunyoqarashi, tafakkuri va ma'naviy olamini shakllantirishga xizmat qiladi.¹

Asosiy qism

Ta'lim jarayonida milliy ma'naviy bilimlarni shakllantirish masalasi pedagogika fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ixtisoslashgan maktablar sharoitida bu jarayon yanada tizimli va maqsadli amalga oshiriladi. Chunki bunday maktablarda o'quvchilarning qiziqishlari, iste'dodlari va individual imkoniyatlari chuqur inobatga olinadi. Natijada ta'lim mazmuni nafaqat bilim berishga, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy kamolotiga ham xizmat qiladi. Milliy ma'naviy bilimlarni rivojlantirishning pedagogik asoslari, avvalo, ta'lim va tarbiya birligiga tayanadi. Bu jarayonda o'quvchilarga berilayotgan bilimlar milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va adabiy meros bilan uyg'un holda tashkil etilishi muhimdir. Ixtisoslashgan maktablarda dars jarayonlari, sinfdan va maktabdan tashqari faoliyatlar orqali milliy ruhni singdirish imkoniyatlari kengdir. Aynan shu jihat ularni oddiy umumta'lim maktablaridan farqlaydi.

Pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, o'quvchi ma'naviy bilimlarni faqat nazariy axborot sifatida emas, balki hayotiy qadriyat sifatida qabul qilgandagina ta'lim samaradorligi oshadi. Shu bois ixtisoslashgan maktablarda interfaol metodlar, ijodiy topshiriqlar, muammoli vaziyatlar va badiiy tahlilga asoslangan mashg'ulotlar keng qo'llaniladi. Bu esa o'quvchilarda mustaqil fikrlash, milliy tafakkur va ijtimoiy mas'uliyat hissini rivojlantiradi. Muhammad Yusuf ijod maktabi milliy ma'naviy bilimlarni

1. ¹ Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston – taraqqiyot va bunyodkorlik sari. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.

rivojlantirishda adabiyot va ijodga tayangan holda o'ziga xos ta'lim modelini shakllantirgan. Maktab ta'lim mazmunining markazida o'zbek adabiyoti, milliy she'riyat va badiiy tafakkur turadi. Ayniqsa, Muhammad Yusuf ijodini o'rganish orqali o'quvchilarda Vatanga muhabbat, xalqparvarlik, sadoqat va insoniylik kabi yuksak ma'naviy fazilatlar shakllantiriladi. Shoir asarlarining soddaligi va samimiyligi o'quvchilar ruhiyatiga chuqur ta'sir ko'rsatadi. Ularning mazmun-mohiyatini tahlil qilish jarayonida o'quvchilar milliy g'oya va ma'naviy qadriyatlarni anglay boshlaydilar. Bu jarayon faqat dars bilan cheklanib qolmay, balki adabiy kechalar, she'riyat musobaqalari, ijodiy uchrashuvlar orqali yanada boyitiladi.

Maktabda o'quvchilarning ijodiy ishlari – she'rlar, esselar, hikoyalar – muntazam tahlil qilinib, ularning badiiy va ma'naviy jihatdan o'sishi rag'batlantiriladi. Bu holat o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifodalashiga, milliy qadriyatlarni shaxsiy dunyoqarashi bilan uyg'unlashtirishiga imkon yaratadi. Natijada ma'naviy bilimlar nazariy tushuncha emas, balki o'quvchi shaxsining ajralmas qismiga aylanadi. Muhammad Yusuf ijod maktabida milliy ma'naviy bilimlarni rivojlantirish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan bir qatorda an'anaviy usullar ham uyg'unlashtirilgan. Xususan, badiiy matnlarni tahlil qilish, munozara, sahnalashtirish, ijodiy yozma ishlar va loyihaviy faoliyatlar keng qo'llaniladi. Ushbu metodlar o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularni ma'naviy jihatdan fikrlashga undaydi.

Shuningdek, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar muhim o'rin tutadi. Milliy bayramlar, adabiy sanalar va tarixiy shaxslar xotirasiga bag'ishlangan tadbirlar orqali o'quvchilar milliy o'zlikni chuqurroq anglay boshlaydilar. Bunday tadbirlar o'quvchilarning jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi hamda milliy qadriyatlarga bo'lgan hurmatini mustahkamlaydi. Ustoz-shogird an'anasi ham milliy ma'naviy bilimlarni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Tajribali pedagoglar va ijodkorlar bilan o'tkaziladigan uchrashuvlar o'quvchilarga hayotiy tajriba, ijodiy ilhom va ma'naviy yo'l-yo'riq beradi. Bu esa yoshlarning kelajakdagi kasbiy va shaxsiy tanlovlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Muhammad Yusuf ijod maktabida yaratilgan ijodiy va ma'naviy muhit o'quvchilarning shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday muhitda o'quvchi o'z fikrini erkin bayon etishga, milliy qadriyatlarni anglashga va ularga sodiq bo'lishga o'rganadi. Ijodiy jarayon o'quvchining ichki dunyosini boyitib, unda estetik did va ma'naviy mas'uliyatni shakllantiradi. Shu bilan birga, ijodiy muhit o'quvchilarda o'ziga ishonch, ijtimoiy faollik va tashabbuskorlikni kuchaytiradi. Bu sifatlar esa zamonaviy jamiyatda raqobatbardosh, ma'naviy yetuk shaxsni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Natijada ixtisoslashgan ijod maktablari nafaqat adabiyotga qiziqqan yoshlarni, balki har tomonlama barkamol insonlarni voyaga yetkazadi.

Milliy ma'naviy bilim deganda xalqning tarixiy xotirasi, urf-odatlar, an'analari, tili, adabiyoti va ma'naviy merosiga oid bilimlar majmui tushuniladi. Bu bilimlar o'quvchining shaxs sifatida shakllanishida, uning Vatanga muhabbati, milliy g'ururi va ijtimoiy mas'uliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ixtisoslashgan maktablarda ushbu bilimlar tizimli va maqsadli ravishda berilishi orqali o'quvchilarda chuqur ma'naviy tafakkur shakllanadi. Muhammad Yusuf ijod maktabi o'z faoliyatini atoqli xalq shoiri Muhammad Yusuf ijodiy merosi asosida tashkil etgan. Shoirning Vatan, xalq, muhabbat va

insoniylik g'oyalari bilan sug'orilgan asarlari o'quvchilarda milliy ruhni uyg'otishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Mazkur maktabda ta'lim jarayoni faqat dars bilan cheklanmay, adabiy kechalar, ijodiy uchrashuvlar, she'riyat musobaqalari va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar orqali boyitiladi.

Muhammad Yusuf ijod maktabida milliy ma'naviy bilimlarni rivojlantirish tizimi quyidagi asosiy yo'nalishlar orqali amalga oshiriladi:

Adabiy ta'limni chuqurlashtirish. O'zbek mumtoz va zamonaviy adabiyoti, xususan, Muhammad Yusuf ijodini tahliliy o'rganish orqali o'quvchilarda badiiy tafakkur va estetik did rivojlanadi.

Ijodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash. O'quvchilarning she'r yozish, esse va hikoyalar yaratishga bo'lgan qiziqishi rag'batlantiriladi. Bu esa ularning ichki dunyosini erkin ifoda etishiga imkon beradi.

Ma'naviy-tarbiyaviy tadbirlar. Milliy bayramlar, adabiy sanalar va tarixiy shaxslar xotirasiga bag'ishlangan tadbirlar orqali o'quvchilarning milliy ong va qadriyatlarga bo'lgan hurmati mustahkamlanadi.

Ustoz-shogird an'anasi. Tajribali adabiyotshunoslar va ijodkorlar bilan uchrashuvlar o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytiradi va ularni ijodga ilhomlantiradi.²

Ijod maktabidagi erkin va ilhomlantiruvchi muhit o'quvchilarning faolligini oshiradi. Bunday muhitda tarbiyalangan yoshlar nafaqat adabiyotga, balki hayotga ham teran nigoh bilan qarashni o'rganadilar. Natijada o'quvchilarda mustaqil fikrlash, o'z nuqtayi nazarini asoslab berish va milliy qadriyatlarga sodiqlik kabi muhim fazilatlar shakllanadi.³

Xulosa

Mazkur maqolada ixtisoslashgan maktab o'quvchilarining milliy ma'naviy bilimlarini rivojlantirish tizimi Muhammad Yusuf ijod maktabi misolida tahlil qilindi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, ushbu maktabda ta'lim-tarbiya jarayoni faqat akademik bilim berish bilan cheklanmay, balki o'quvchining ichki dunyosini boyitish, uning milliy o'zligini anglashiga xizmat qiladigan kompleks tizim asosida tashkil etilgan. Bu esa ixtisoslashgan maktablarning umumta'lim maktablaridan asosiy farqini ko'rsatib beradi. Xulosalar shuni ko'rsatadiki, milliy ma'naviy bilimlar o'quvchi shaxsining ma'naviy-axloqiy kamolotida muhim o'rin tutadi. Bu bilimlar o'quvchining Vatanga muhabbati, xalqiga sadoqati, tarixiy xotirasi va milliy qadriyatlarga bo'lgan hurmatini shakllantiradi. Muhammad Yusuf ijod maktabida bu jarayon adabiy ta'lim, ijodiy faoliyat va ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar uyg'unligi asosida amalga oshirilmoqda. Shoir Muhammad Yusuf ijodining markazga qo'yilishi esa o'quvchilarda milliy ruhni kuchaytiruvchi muhim omil sifatida xizmat qilmoqda. Muhammad Yusuf ijodi misolida o'quvchilar sodda, ammo chuqur mazmunli she'riyat orqali hayotga, Vatanga va insonga bo'lgan munosabatini qayta anglay boshlaydi. Shoir asarlaridagi samimiyat, xalqparvarlik va insoniylik g'oyalari yoshlar qalbiga oson yetib boradi. Bu esa milliy ma'naviy bilimlarni shakllantirishda badiiy adabiyotning naqadar kuchli vosita ekanini yana bir bor tasdiqlaydi. Ijod maktabi tajribasi shuni ko'rsatadiki,

2. ² Yo'ldoshev J.G', Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.

3. ³ Muhammad Yusuf. Ulug'imsan, Vatanim. – Toshkent: Sharq, 2016.

adabiy ta'lim ma'naviy tarbiya bilan uzviy bog'langan holda olib borilgandagina kutilgan natijaga erishish mumkin.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, milliy ma'naviy bilimlarni rivojlantirishda pedagogik yondashuvlarning to'g'ri tanlanishi muhim ahamiyatga ega. Muhammad Yusuf ijod maktabida qo'llanilayotgan interfaol metodlar, ijodiy topshiriqlar, badiiy tahlil va munozaraga asoslangan mashg'ulotlar o'quvchilarning faolligini oshiradi. Bu esa ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirib, milliy tafakkur va estetik didning shakllanishiga xizmat qiladi.⁴ Natijada o'quvchi o'z fikrini asosli bayon qila oladigan, milliy qadriyatlarni ongli ravishda qabul qiladigan shaxs sifatida voyaga yetadi. Shuningdek, maktabda tashkil etilayotgan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, adabiy kechalar va ijodiy uchrashuvlar o'quvchilarning ma'naviy dunyosini yanada boyitadi. Bunday tadbirlar orqali o'quvchilar milliy bayramlar, tarixiy sanalar va buyuk ajdodlar merosiga nisbatan hurmat tuyg'usini shakllantiradilar. Bu jarayon o'quvchilarda tarixiy xotirani mustahkamlab, ularni milliy o'zlikni anglash sari yetaklaydi. Shu bois ma'naviy tadbirlar milliy ma'naviy bilimlarni rivojlantirish tizimining ajralmas qismi sifatida qaralishi lozim.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, Muhammad Yusuf ijod maktabi tajribasi ixtisoslashgan maktablarda milliy ma'naviy bilimlarni rivojlantirishning samarali modelini namoyon etadi. Ushbu model o'quvchilarning nafaqat adabiy va ijodiy salohiyatini, balki ularning ma'naviy-axloqiy fazilatlarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu esa kelajakda jamiyatning ma'naviy poydevorini mustahkamlovchi yetuk avlodni tarbiyalash imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi” to'g'risidagi Farmoni. – Toshkent, 2022.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston – taraqqiyot va bunyodkorlik sari. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. Karimov I.A. Barkamol avlod – O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. – Toshkent: Sharq, 1997.
6. Muhammad Yusuf. Saylanma. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2018.
7. Muhammad Yusuf. Ulug'imsan, Vatanim. – Toshkent: Sharq, 2016.
8. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
9. Hasanov S. Ma'naviy tarbiya asoslari. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
10. Qodirov V. Milliy tarbiya nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2018.

4. ⁴ Qodirov V. Milliy tarbiya nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2018.